

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 21 april 1893, kl. 1 e. m.

Utlåtande, med anledning af väckta motioner om skrivelser till Kongl. Maj:t dels angående framläggande af förslag till omorganisation af bankväsendet i riket och dels angående indragning af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna sedlar å 10 kronor.

Till bankoutskottet hafva från Andra Kammaren öfverlemnats två motioner angående bankväsendet, nemligen den ena:

n:o 158, af herr *Dahn*, som föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, hufvudsakligen på de grunder, som i motionen framhållits, till nästa Riksdag framlägga förslag till omorganisation af vårt bankväsende med afseende på riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna; och äro de sålunda antydda grunderna följande:

att riksbanken öfvertager all sedelutgifning i landet;

att de enskilda bankerna, för erhållande af stadig kassareserv och derpå grundad möjlighet att upprätthålla afdelningskontor jemväl på mindre platser, få rätt att i riksbanken rediskontera af dem öfvertagna vexlar mot lägre diskonto, framför allt under öfvergångstiden;

att för riksbankens metalliska kassa och sedelutgifning skola gälla de bestämmelser, som föreslagits af 1889 års bankkomité; och

att riksbankens sedlar skola mottagas i riket enligt stadgandet i § 72 regeringsformen;

hvarjemte i motionen framhållits såsom önskvärdt, att större kontinuitet borde beredas i fråga om riksbankens styrelse.

Den andra af de åsyftade motionerna, n:o 25, är väckt af herrar *Sjö* och *Ivar Månsson*, hvilka, under åberopande af de skäl, som framstälts i sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1 vid 1892 års lagtima riksdag, hemställt,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. maj:t täcktes taga i öfvervägande, om icke tiden för beslutande om successiv indragning af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar å 10 kronor kunde anses nu vara inne, samt att, derest Kongl. Maj:t, innan beslut härom sattes i verket, skulle finna särskilda åtgärder från Riksdagens sida böra ifrågakomma, Kongl. Maj:t ville för nästa Riksdag framlägga de förslag i ämnet, som Kongl. Maj:t ansåge för ändamålet nödiga.

För behandling af dessa motioner har bankoutskottet begärt sammanträde med lagutskottet, och får det sammansatta banko- och lagutskottet härmed afgifva yttrande i frågan.

Då de ofvanberörda motionerna så till vida gå i samma riktning, att den af herr *Dahn* väckta omfattar äfven syftet i det förslag, som af herrar *Sjö* och *Ivar Månsson* framstälts, har utskottet ansett lämpligast behandla motionerna i ett sammanhang, men får, innan utskottet inlåter sig på sjelfva saken, erinra om de viktigaste hufvudpunkterna i de olika förslag, som under de senare åren varit föremål för behandling hos Riksdagen till lösning af den sväfvande bankfrågan.

Sedan inom finansdepartementet utarbetats ett förslag till ändring i kongl. kungörelsen den 20 maj 1864 angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar, framlade Kongl. Maj:t, med tillkännagifvande att Kongl. Maj:t ansett sig i ett så viktigt ämne som detta icke böra lagstifta utan Riksdagens medverkan, för 1874 års Riksdag förslag till den ändrade författning rörande enskilda sedelutgifvande banker, som enligt samma förslag borde utfärdas. Vid behandlingen af detta förslag stannade Riksdagens båda kamrar i olika beslut i fråga

om de sedelvalörer, som skulle få utgifvas af de enskilda bankerna, hvilka beslut dock sammanjemkades derhän, att enskilda bankers sedlar skulle få lyda å 50, 100, 500 och 1,000 kronor samt *tills vidare och intill dess Kongl. Maj:t annorlunda förordnade jemväl å 10 och 5 kronor.* I den kongl. kungörelse, som, efter anmälan af Riksdagens nu nämnda och öfriga beslut med anledning af Kongl. Maj:ts ofvanberörda förslag, den 12 juni 1874 utfärdades, blef infördt ett stadgande i öfverensstämmelse med Riksdagens beslut om sedelvalörerna. Den befogenhet att när som helst förordna om indragning af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna sedlar å 5 och 10 kronor, hvilken sålunda lagts i Kongl. Maj:ts hand, har hittills icke blifvit begagnad i vidsträcktare mån än att, sedan Riksdagen år 1879, efter derutinnan af Kongl. Maj:t framlagd proposition, beslutit vissa åtgärder för ändamålet, jemlikt kongl. kungörelsen den 20 juni 1879 de enskilda bankernas rätt att utgifva egna sedlar å 5 kronor upphört från och med samma års slut. Ett af Kongl. Maj:t i nyssnämnda proposition jemväl framställt förslag om åtgärder i och för upphörande för ifrågavarande banker äfven af rätten att utgifva egna sedlar å 10 kronor senast inom utgången af år 1882 vann deremot icke Riksdagens bifall.

Vid slutet af 1870-talet hade sålunda frågan om den enskilda sedelutgifningens inskränkning icke kommit längre, än att den lägsta sedelvalören indragits och att den näst lägsta, eller 10 kronor, när Kongl. Maj:t derom funne godt förordna, äfven kunde indragas. Inom Riksdagen framställdes emellertid snart yrkanden på åtgärder att ytterligare inskränka den enskilda sedelutgifningen eller låta densamma upphöra, och dessa yrkanden funno vid 1881 års riksdag sitt uttryck i en då till Kongl. Maj:t aflåten skrifvelse, hvari Riksdagen framhöll de brister, hvarmed, enligt dess åsigt, bestämmelserna med afseende på de enskilda bankerna voro behäftade, samt anhöll i sammanhang härmed om en revision af den gällande lagstiftningen angående dessa banker. Samma år blef äfven efter anmälan hos Kongl. Maj:t af Riksdagens skrifvelse den s. k. stora bankkomitén tillsatt, hvarvid sörjdes för, att såväl riksbankens som de enskilda bankernas målsmän blefvo inom komitén representerade. I sitt den 14 december 1883 afgifna utlåtande uttalade komitén såsom en hufvudprincip, att det mål, hvartill lagstiftningen i Sverige på bankväsendets område borde sträfva, måste vara upphörandet af den enskilda sedelutgifningen och koncentrerandet af sedelutgifningsrätten hos en enda bank; en grundsats, hvars riktighet vann sådant erkännande, att alla de förslag i ämnet, som derefter framlagts för Riksdagen, upptagit densamma. Endast om sättet att

efter en mer eller mindre lång öfvergångstid nå målet hafva olika meningar gjort sig gällande, men denna meningsskiljaktighet har hittills hindrat frågans lösning. Sålunda ledde, sedan kamrarna stannat i olika beslut, som ej kunde sammanjemkas, Kongl. Maj:ts till 1886 års Riksdag aflåtna och på förenämnda komitéutlåtande (gruppen A af komiténs förslag) stödda proposition icke till något resultat. En annan proposition i ämnet af år 1887 kom icke under behandling till följd af då inträffad riksdagsupplösning. Enligt grunderna för dessa båda kongl. propositioner skulle sedelutgifningen ordnas under en mer eller mindre noga bestämd öfvergångstid, efter hvilkens förlopp den stora frågan om sedelutgifningens koncentrerande hos en centralbank (riksbanken) skulle slutligen lösas, men dessa grunder hafva sedermera icke åter upptagits. Efter ett yttrande till statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 21 december 1888 fann nemligen Kongl. Maj:t blifvande förslag i ämnet böra omfatta lösning af den sväfvande bankfrågan i hela hennes vidd, och den 5 oktober 1889 uppdrog Kongl. Maj:t åt en komité — äfven denna sammansatt af representanter för både riksbanken och enskilda banker — att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med vissa i nämnda statsrådsprotokoll angifna grunder uppgöra förslag till bankväsendets ordnande. Komiténs program kan sammanfattas deri, att sedelutgifningsrätten borde koncentreras hos Sveriges riksbank under vilkor, dels att riksbanken organiserades så, att den blefve egnad att fylla denna uppgift, dels att nödig varsamhet iakttoges vid afvecklingen af de enskilda bankernas sedelutgifning. Den 30 januari 1890, afgaf komitén på grund häraf betänkande, hvori jemte motivering, bland andra, förekommo förslag dels till lag för Sveriges riksbank och dels till lag angående indragning af enskilda bankers sedelutgifningsrätt.

I det förra af dessa förslag formulerade komitén stadgandena om *riksbankens* metalliska kassa och sedelutgifning på följande sätt:

7 §.

»Riksbanken eger rätt att utgifva sedlar, som motsvaras af följande kassatillgångar:

- a) metallisk kassa, så beräknad som i 9 § sägs;
- b) på utrikes ort nedsatt eller under transport derifrån varande, mot sjöfara försäkradt guldmynt eller omyntadt guld;
- c) hos bankinrättningar eller handelshus på utrikes ort i löpande räkning innestående medel».

8 §.

»Utöfver det enligt 7 § medgifna belopp är riksbanken berättigad till en sedelutgifning af högst sjutiofem millioner kronor, under vilkor att de på grund häraf utgifna sedlar motsvaras af följande tillgångar sammanräknade:

- a) lätt säljbara utländska statspapper;
- b) statens, allmänna hypoteksbankens och andra inhemska obligationer, som å utländsk börs noteras;
- c) vaxlar betalbara inom eller utom riket».

9 §.

»Såsom riksbankens metalliska kassa skall beräknas allt riksbanken tillhörigt och inom landet befintligt såväl svenskt och utländskt samt omyntadt guld som ock i Sverige, Norge eller Danmark i öfverensstämmelse med konventionen den 27 maj 1873 pregladt silfvermynt.

Metalliska kassan må ej bibehållas vid lägre belopp än tjugufem millioner kronor. Derutöfver skall, då de på grund af 8 § utgifna sedlar öfverstiga sextio millioner kronor, riksbanken hålla i metallisk kassa minst tretio procent af det belopp, hvarmed de på sådan grund utgifna sedlar öfverskjuta sistnämnda summa. Den del af metalliska kassan, som utgöres af guld, må ej bibehållas vid mindre belopp än som svarar mot fyra femtedelar af den metalliska kassan i dess helhet.»

Beträffande åter *enskilda bankers* sedelutgifningsrätt, föreslog komitén i det senare af ofvannämnda båda lagförslag, utom stadganden derom att rätt att utgifva egna sedlar ej vidare skulle få meddelas någon bank och att förlängning i enskild banks oktroj ej finge beviljas för längre tid än till utgången af 1903 äfvensom att efter 1893 års utgång samtliga enskilda bankers sedelutgifningsrätt ej skulle vara medgifven till högre sammanlagdt belopp än 50 millioner kronor, följande bestämmelser:

§ 3.

»Vid utgången af år 1898 inskränkes sedelutgifningsrätten för en hvar af de enskilda bankerna till hälften af det enligt § 2 banken

tillagda belopp *); och vare banken berättigad till en sålunda begränsad sedelutgifning intill slutet af år 1903, då all rätt för enskild bank att utgifva egna sedlar upphör.

Enskild bank, som efter utgången af år 1898 helt och hållet eller delvis afstår från sin sedelutgifningsrätt, ege att hos Sveriges riksbank från tiden, då detta sker, och intill 1903 års slut erhålla kassakreditiv mot säkerhet, som af riksbankens fullmäktige godkännes, och till belopp, motsvarande den sedelutgifning, hvarifrån banken sålunda afstått. För dylikt kreditiv erlägges icke kreditivafgift. Räntan för medel, som å sådant kreditiv uttagas, bestämmes af riksbankens fullmäktige; dock att denna ränta icke må sättas högre än till två procent för år.

När enskild bank afstår från sin sedelutgifningsrätt eller någon del deraf, skall banken derom göra anmälan hos Konungen.»

§ 4.

»Enskild bank ege rätt att under åren 1894 till och med 1898 i Sveriges riksbank rediskontera vaxlar af sådan beskaffenhet, som i § 14 a) af lagen för riksbanken sägs **), till belopp, motsvarande bankens obegagnade sedelutgifningsrätt enligt den af kongl. finansdepartementet senast offentliggjorda bankrapport.

Under åren 1899 till och med 1903 åtnjute enskild bank dylik rediskonteringsrätt till belopp, motsvarande den minskning i rätten att utgifva egna sedlar, som på grund af stadgandet i § 3 för banken inträd vid utgången af år 1898.

Vid den rediskontering, hvarom här sägs, må diskontot icke öfverstiga två tredjedelar af det eljest i riksbanken gällande.»

Dessa grunder för sedelutgifningens ordnande hafva icke varit underställda Riksdagens pröfning; och för närvarande kan det sägas,

*) »§ 2. Efter utgången af år 1893 vare sedelutgifningsrätt icke medgifven utöfver ett sammanlagdt belopp af femtio millioner kronor för samtliga enskilda banker.

Detta belopp fördelas af Konungen mellan de enskilda bankerna med hänsyn till såväl hvarje banks förutvarande sedelutgifning som antalet af dess afdelningskontor.

Sedan enskild banks sedelutgifning sålunda blifvit bestämd, må under den i § 1 omförmälda oktrojtids afdelningskontor icke, utan Konungens medgifvande, af banken in dragas. Sker det, ege Konungen föreskrifva nedsättning i beloppet för bankens sedelutgifning.»

**) Här åsyftade stadgande lyder sålunda: »Riksbanken eger att drifva utlåningsrörelse medelst:

a) diskontering af accepterade, å inrikes ort inom sex månader betalbara vaxlar, hvilka pröfvas vara grundade å verkliga handelsaffärer;“

att den af komitén åsyftade reformen i viss mån undanskjutits så till vida, som Kongl. Maj:t dels genom flera kungörelser från slutet af 1891 förlängt de den 31 december 1893 utlöpande oktrojerna för enskilda banker på 10 år och dels genom kungörelse den 27 januari 1893 oktrojerat en ny enskild bank, benämnd Norrbottens enskilda bank, som derigenom erhållit sedelutgifningsrätt till slutet af 1903 i likhet med öfriga enskilda banker. Ifrågavarande oktrojer torde emellertid, ehuru beviljade för 10 år, icke medföra något hinder för ny lagstiftning angående samma banker, enär de bolagsordningar, som faststälts vid oktrojernas meddelande, inledas med ett så lydande stadgande:

»§ 1. Bolagets ändamål är att, under benämning N. N. enskilda bank genom vald styrelse drifva bankrörelse med rätt att utgifva egna banksedlar; och har banken att ställa sig till efterrättelse ej mindre hvad för enskild sedelutgifvande bank är eller må varda i lag stadgadt än äfven hvad i denna bolagsordning föreskrifves.»

I sammanhang härmed torde äfven böra erinras derom, att Riksdagen, så vidt på densamma berott och i sakens nuvarande läge kunnat åstadkommas, sört för att riksbanken skall blifva i stånd att ensam öfvertaga äfven utgifningen af sedlar å 10 kronor, i hvilket afseende vilkorliga stadganden meddelats i alla från och med 1885 utfärdade bankoreglementen, så lydande *):

»För den händelse, att Kongl. Maj:t förordnar om upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor, ega fullmäktige

dels att på det sätt och på de vilkor i afseende å räntegodtgörelse, återbetalningsskyldighet m. m., som med fullmäktige i riksgäldskontoret aftalas, uti riksgäldskontoret lyfta svenska statens obligationer eller deremot svarande valuta i guld intill ett belopp af högst sju miljoner kronor;

dels ock att på de vilkor, fullmäktige må bestämma, i riksbanken rediskontera af de enskilda bankerna öfvertagna inländska vaxlar intill ett belopp, motsvarande för hvarje sådan bank hvad densamma vid 1885 års slut befinnes hafva haft i egna tiokronesedlar utelöpande.»

Ehuru Riksdagen, på sätt ofvan antydts, icke varit i tillfälle pröfva något af Kongl. Maj:t framställt, på senaste bankkomiténs betänkande af 1890 grundadt förslag till lagar för riksbanken och enskilda sedelutgifvande banker, saknas dock icke uttalanden, som synas ådagalägga, att inom regeringen de af komitén förordade grundsatser med afseende härå vunnit anslutning. Sålunda må erinras om ett anförande af stats-

*) 1892 års bankoreglemente):

rådet och chefen för kongl. finansdepartementet till Andra Kammarens protokoll den 6 april 1892 (n:o 26 sid. 30), hvori herr statsrådet under öfverläggning om ändring i vissa delar af värnpligtslagen yttrade bland annat:

»Jag kommer nu till bankovinsten. Jag har beräknat den del deraf, som utöfver den hittills vanliga proportionen eller omkring hälften skulle tillkomma statsverket, till 700,000 kronor. Det är naturligtvis en ganska liten siffra, helst om det skulle inträffa, hvad i Andra Kammaren förut framhållits såsom önskvärdt och hvad jag gerna sjelf skulle önska, att under vissa vilkor riksbanken sjelf skulle blifva den enda sedelutgifvande bank i riket. Om så blefve fallet, är det intet tvifvel om, att de 700,000 kronorna äro för lågt tilltagna.»

Öfver de till behandling föreliggande motionerna har utskottet infortrat yttranden från fullmäktige i riksbanken, hvilka anfört

1:o) beträffande herr *Dahns* motion:

»Hvad nu först beträffar frågan om sedelutgifningens öfverlemnande åt riksbanken allena, hafva fullmäktige i riksbanken i sitt utlåtande den 29 februari 1884 öfver bankkommitténs den 14 december 1883 afgifna förslag till förändrad organisation af bankanstalterna, med åberopande af de skäl, komittén anfört, uttalat sig för att riksbanken skulle få uteslutande rätt att utgifva banksedlar med lagligen gällande kurs, dock att öfvergången till det nya systemet icke borde ske alltför brådstörtadt.

Hvarken i det ena eller andra afseendet hafva fullmäktige funnit anledning att frångå sin i ofvan åberopade yttrande uttalade åsigt; anhållande fullmäktige dervid att få erinra, hursom dels riksbankens fonder sedan 1884 ökats med ett betydligt belopp, dels ock bankens sedelutgifningsrätt sedan dess blifvit väsentligen utvidgad. Om sålunda riksbanken under de nio år, som förflutit efter det ifrågavarande yttrande afgafs, alltmer vuxit in i den ställning, som en ensam sedelutgifvande bank måste intaga, synes dock, med hänsyn till affärsrörelsen i landet, sådan den utvecklats sig under inflytandet af ett större antal sedelutgifvande banker, det vara med nödig försigtighet öfverensstämmande, att en lämplig öfvergångs- och beredelse-tid lemnas dessa enskilda banker, innan deras sedelutgifningsrätt upphör. Att i det afseendet rätt bör medgifvas dessa banker att till lägre diskonto få i riksbanken rediskontera af dem öfvertagna vexlar, har senast af 1889 års

komité föreslagits, och fullmäktige, som beträffande ifrågakämd indragning af de enskilda bankernas tiokronesedlar såväl 1885 i sitt till sammansatta stats- och bankoutskottet afgifna yttrande, som ock 1892 i utlåtande till sammansatta banko- och lagutskottet förordad en dylik rediskonteringsrätts medgifvande, anse sig, med hänvisning till sina vid dessa tillfällen gjorda uttalanden, böra i hufvudsak instämma i hvad 1889 års komité angående dylik rediskontering föreslagit.

Vidare anse sig fullmäktige, som i afseende å riksbankens sedelutgifningsrätt och metalliska kassa icke hafva något att erinra mot det af samma komité framlagda förslag, i likhet med komitén och med hvad fullmäktige sjelfva yttrat vid behandlingen af de väckta motionerna om tiokronesedlarnas indragning, böra framhålla angelägenheten deraf, att, om riksbankens ställning skall ändras derhän, att den ensam blir sedelutgifvande, bestämmelserna om metalliska kassan och sedelstocken blifva intagna i banklagen.

Beträffande slutligen frågan om den ändring i afseende å riksbankens styrelse, som må finnas nödig i samband med riksbankens eventuella öfvertagande af hela sedelutgifningen, torde fullmäktige icke hafva anledning att nu yttra sig, helst motionären i det afseendet endast uttryckt en önskan om större kontinuitet i styrelsen.»

2:o) beträffande herrar Sjös och Månssons motion:

»Fullmäktige hafva under 1892 års lagtima riksdag haft tillfälle utförligt yttra sig angående ett af samme motionärer framställt förslag i enahanda syfte; och som fullmäktige sedan dess icke haft anledning frångå sina då uttalade åsikter i ämnet, anse sig fullmäktige nu kunna inskränka sig till att hufvudsakligen åberopa sitt år 1892 afgifna yttrande i ämnet. Enligt detta skulle riksbanken väl vara i stånd att med sina sedlar å 10 kronor ersätta de enskilda bankernas, derest dessa blefve indragna, under vissa förutsättningar, hvilka fullmäktige angifvit, och som afsågo ökning i riksbankens sedelutgifningsrätt, stärkande i motsvarande mån af sedelutgifningens underlag, medgifvande af rediskonteringsrätt på billiga vilkor för enskilda banker hos riksbanken samt öfverflyttande af bestämmelserna om riksbankens sedelutgifningsrätt och metalliska kassa från bankoreglementet till lagen för rikets ständers bank.»

Från fullmäktiges yttranden har deras ordförande varit skiljaktig, i det han beträffande fullmäktiges uttalande angående herr Dalns motion anför:

»Då de fördelar och lättnader, som de enskilda bankerna bereda

den allmänna rörelsen, efter min öfvertygelse, i icke oväsentlig mån bero deraf, att sedelutgifningsrätt är dem medgifven, anser jag mig icke kunna tillstyrka motionärens förslag, som går ut på ett fullständigt upphäfvande af denna rätt. Jag kan så mycket mindre förorda förslaget, som deruti saknas de vilkor och bestämmelser, hvilka, om en så genomgripande åtgärd som den ifrågavarande skall vidtagas, otvifvelaktigt äro påkallade af omsorgen om den ekonomiska ställningens trygghet.»

I fråga åter om yttrandet öfver den senare motionen har bemälda ordförande åberopat hvad han i liknande ärende anfört, då fullmäktige vid 1892 års lagtima riksdag utlätto sig öfver då väckt motion om skrifvelse i fråga om indragning af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna sedlar å 10 kronor. Såväl fullmäktiges yttrande som reservationen har utskottet fogat såsom bilaga till detta utlåtande (se *Bil. I.*)

Då utskottet delar de åsigter, som af bankofullmäktige i här ofvan angifna yttranden uttalats och därför kan åberopa desamma, torde utskottet icke behöfva vidlyftigt framhålla vigten af de skäl, som tala för att frågan om bankväsendets ordnande med afseende på riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna må inom den närmare tiden kunna nöjaktigt ordnas. De äro nemligen så ofta och så uttömmande framlagda under de senare åren, att någon afsevärd meningsskiljaktighet i sjelfva principfrågan knappast torde förefinnas. Men om också enigheten i uppfattningen af målet vid arbetet å banklagstiftningens ordnande synes egnad att ingifva förhoppningar om en snar lösning, medföra likväl de vidt skiljaktiga åsigterna om sättet att genomföra reformen väsentliga svårigheter. Dock vill det synas utskottet, att tre vid innevarande riksdag redan fattade beslut äro egnade att i sin mån minska nämnda svårigheter. Ett af dessa beslut är det om höjande af riksbankens grundfond från 45 till 50 millioner kronor, eller samma belopp, som 1889 års komité föreslagit. Vidare har Riksdagen beslutit att till hvilande i grundlagsenlig ordning antaga ett förslag till ändring af de grundlagsstadganden, som angå riksbankens styrelse, i syfte att åt denna bereda ökad kontinuitet. Varder detta förslag i sin tid upphöjdt till lag, torde åtminstone en af invändningarna mot riksbankens förvandling till en centralbank förlora något af sin betydelse. Slutligen bör äfven uppmärksammas Riksdagens beslut om höjning i beskatt-

ningen å enskild banks utelöpande sedlar, hvilken höjning från nästa års början skall tillämpas. Det förslag härutinnan, som af Riksdagen bifallits och som framstälts af enskild motionär, motiverades uteslutande med behofvet af att bereda staten ökade inkomster, och i samma syfte har äfven, mot vanligheten, Riksdagen i år öfverlemnadt *hela* den disponibla bankovinsten till statsverket. Det behof, som sålunda gjort sig gällande, torde med säkerhet kunna antagas komma att kvarstå; och vid sådant förhållande lär för visso frågan om sättet att åt riksbanken förbehålla ökad andel af vinsten å sedelutgifningen i landet och omsider hela denna vinst komma att intaga ett framstående rum. Denna vinstökning synes nemligen icke kunna undvaras, om riksbanken i längden skall blifva i stånd att mera verksamt och som sig bör bidraga till täckande af statsverkets allt jemt växande behof.

Ehuru alltså utskottet håller före, att reformarbetet i förevarande afseende icke bör få ligga nere, utan att tvärt om viktiga skäl, grundade på förhållandenas egen magt, tala för att åtgärder till målets vinnande snart må företagas, finner likväl utskottet, att ytterligare utredning tarivas och att densamma svårligen kan åstadkommas annat än genom Kongl. Maj:ts försorg, hvadan den lämpligaste utvägen syns utskottet vara att biträda endera af motionärernas skrifvelseförslag. I valet mellan dessa gifver utskottet företräde åt den af herr Dahn väckta motionen, hvilken upptager just de hufvudpunkter, som, ehuru af väsentlig vikt för frågans lösning, ännu icke varit Riksdagen förelagda genom kongl. proposition. Härtill kommer, att reformen lättast genomföres under normala ekonomiska förhållanden, hvaremot, såsom erfarenheten redan visat, allehanda svårigheter för densamma kunna yppas, om den så att säga skall tvingas fram under tider af ekonomiska brytningar.

Utskottet hemställer alltså med anledning af herr Dahns motion, hvilken synes utskottet innefatta ett lämpligare uppslag än den andra i ämnet föreliggande motionen för nya förhandlingar i den magtpåliggande frågan,

1:o

att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes hufvudsakligen på de grunder, som angifvits dels af fullmäktige i riksbanken och dels af 1889 års bankkomité i tillämpliga delar af dess den 30 januari 1890 afgifna förslag till lag för Sveriges riksbank och till lag angående indragning

af enskilda bankers sedelutgifningsrätt, för Riksdagen framlägga förslag till omorganisation af bankväsendet med afseende på riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna.

Beträffande den af herrar Sjö och Ivar Månsson väckta motionen torde densamma få anses besvarad genom hvad utskottet ofvan anført, till följd hvaraf utskottet får hemställa,

2:o
att den af herrar Sjö och Ivar Månsson väckta motionen icke må till någon ytterligare Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 april 1893.

På det sammansatta utskottets vägnar:

ARVID GUMÆLIUS.

Reservation

af herrar *Sandberg* och *Moberg*.

Bil. I.

Fullmäktiges i riksbanken yttrande år 1892 till sammansatt banko- och lagutskott i fråga om indragning af enskilda bankers sedlar å 10 kronor.

»De enskilda bankernas utelöpande tiokronesedlar beräknades i medeltal under åren 1880—1884 uppgå till ett belopp af 27 $\frac{1}{2}$ millioner

kronor, och har under senare år icke så obetydligt stigit, så att samma medeltal för åren 1887—1891 utgör något öfver 32 millioner och den 31 december 1891 var nära 33 millioner eller närmare 57 procent af hela deras utelöpande sedelstock. Deraf skulle kunna dragas den slutsats, att genom det sålunda stegrade beloppet af tiokronesedlar denna valör blifvit icke allenast för de enskilda bankerna sjelfva, utan äfven för allmänna rörelsen af allt mer ökad värde, samt att svårigheten för riksbanken att utan särskilda anordningar öfvertaga hela denna sedelutgifning måste ökas i bredd med dennas stegrade omfång. Fullmäktige äro dock fortfarande af den åsigt, att efter indragningen af tiokronorsvalören en icke så alldeles obetydande andel af dennas belopp lär af de enskilda bankerna komma att konverteras till sedlar af 50 kronor, likasom det äfven lär kunna antagas, att en annan del af förstnämnda valör skall blifva ersatt genom en vidsträcktare tillämpning af check- eller anvisningssystemet. Fullmäktige hafva redan i sitt utlåtande af 1885 *) sökt uppvisa det föga berättigade i den från flera håll starkt betonade farhågan, att de enskilda bankerna, beröfvade rättigheten att utgifva sedlar å 10 kronor, skulle finna den återstående delen af sitt sedelprivilegium af allt för ringa värde att kunna uppväga de dermed förenade kostnader och olägenheter och följaktligen frivilligt uppgifva densamma, hvarmed då äfven befarats skola följa, att all eller nästan all bankverksamhet skulle komma att bedrifvas allenast af riksbanken och dess afdelningskontor. Skulle likväl så inträffa, att de enskilda bankerna funne med sin fördel förenligt att mot åtnjutande af vissa andra fördelar och lättnader för sin kassarörelse till någon större del afstå från sin återstående sedelutgifningsrätt, hvarigenom all sedel-emission inom riket sannolikt skulle komma att tillfalla riksbanken, fasthålla fullmäktige fortfarande vid sin ofta uttalade och med de senare årens bankkomitéers öfverensstämmande åsigt, att en dylik följd af den ifrågasatta indragningen af tiokronesedlarne med all visshet skulle leda till bättre ordning för vårt bankväsen liksom till större trygghet för rörelsen och sundhet för näringslivet. — Den högst väsentliga, men stundom förbisedda skilnaden mellan riksbanken såsom den enda sedelutgifvande institutionen och densamma såsom ensam bedrifvande all bankverksamhet i riket lära fullmäktige icke behöfva för bankoutskottet framhålla, och de hysa den öfvertygelsen, att den enskilda bankdriften

*) Såsom bilaga fogadt till sammanstatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 3 den 28 april 1885.

fortfarande liksom förut skall komma att blomstra äfven utan sedelutgifningsrätt.

Hvad åter angår den tid, inom hvilken en indragning af den nuvarande minsta enskilda bankernas sedelvalör skulle kunna verkställas, äro fullmäktige deremot mera betänksamma, enär en så beskaffad åtgärd till förminskande af det genom enskild bankverksamhet utgifna sedelmyntet naturligen kan vidtagas endast med stor försigtighet för att icke blottställa allmänna rörelsen för några svårare rubbningar. Att bestämma indragningen redan till tiden för de nya oktrojernas trädande i kraft eller 1894 våga fullmäktige icke tillstyrka, då befaras kan, att åt de enskilda bankerna derigenom icke lemnas tillräckligt rådrum att utan våldsamt sammandragning af sin rörelse ordna sin verksamhet efter de förändrade förhållanden, som i och med indragningen af en för dem otvifvelaktigt ganska betydelsefull rätt måste inträda, och derjemte äfven riksbanken torde behöfva någon tid att rusta sig för den mer omfattande rörelse, som sannolikt kommer att dervid falla på dess lott. I anledning af 1885 års motion i ämnet uttalade fullmäktige den mening, att indragningen borde kunna ske successive under åren 1886, 1887 och 1888, så att vid de gällande oktrojernas utgång med sistnämnda år allt vidare utgifvande af tiokronesedlar skulle varda förbjudet. Bankkomitén af 1890 kom deremot till den slutsats, att en stadgad årlig minskning med ett visst belopp skulle för bankerna blifva ganska svår att tillämpa och för affärslifvet under brydsamma förhållanden ganska menlig, hvarför det vore bättre att lemna bankerna friare händer, så att de med aktgifvande å affärsförhållandena kunde begagna de i hvarje fall gynsammaste konjunkturerna för att minska det utelöpande beloppet af sina sedlar. Komitén föreslog följaktligen, att sedelutgifningsrätten skulle vid öfvergångstidens början begränsas till femtio millioner krouor, efter 5 års förlopp vara minskad till hälften och efter ytterligare 5 år helt och hållet upphöra. Med godkännande af denna uppfattning synes det sålunda fullmäktige lämpligast och tryggast, att åt de enskilda bankerna medgifves en längre beredelse tid för indragningen af deras tiokronesedlar, så att t. ex. vid 1896 års utgång eller 3 år efter de nya oktrojernas tillämpning 50 procent af det belopp dylika sedlar, hvarje enskild bank hade utelöpande vid 1891 års slut, skulle vara indragen och derefter återstoden inom ytterligare 3 år eller 1899, från hvilken tid tiokronesedlar icke finge vidare utgifvas. Genom en dylik anordning skulle åt de enskilda bankerna lemnas rundlig tid att bereda sig till och sörja för en successiv indragning af sedlarne, och fullmäktige hysa den förhoppning, att på detta sätt rörelsen icke

skulle komma att af åtgärden lida någon olägenhet, och att den af bankerna nu stundom uttalade farhågan angående svårigheten för deras kassarörelse skulle för dem sjelfva blifva föga känbar, då naturligen vid den successiva indragningen af enskilda banksedlar det derigenom vållade tomrummet i rörelsen skulle komma att äfven successivt fyllas af riksbankens, hvilka således vid hvarje liqvid till de enskilda bankerna skulle strömma till dess kassor och likaså utan svårighet för banken derifrån vid hvarje utbetalning åter utgå. Slutligen skulle efter indragningens afslutande af oktrotiden ännu återstå 4 år, en tillräcklig tid för hvarje bank att med ledning af vunnen erfarenhet besluta, antingen den vid oktrotidens slut ville upphöra med sin verksamhet eller fortsätta densamma äfven utan sedelutgifningsrätt och sannolikt såsom aktiebolag under likartade vilkor med dem, som redan nu gälla för de flerfaldiga af våra bankinstitut, som arbeta under denna form.

Redan i 1885 års utlåtande hafva fullmäktige uttalat den mening, som sedermera upptagits af 1889 års bankkomité och redan vunnit i viss mån godkännande af Riksdagen genom det i reglementet intagna vilkorliga stadgandets senare moment, att nemligen åt de enskilda bankerna borde beredas tillfälle att på gynsamma vilkor i riksbanken rediskontera af sin inrikes vaxelportfölj till belopp, motsvarande den sedelutgifning, af hvilken de genom indragning af tiokronorsvalören gått förlustiga. Fullmäktige hafva till hvad dervid blifvit anfördt intet att vidare tillägga, men önska dock betona, att denna rediskontering torde böra tillförsäkras de enskilda bankerna till visst bestämdt belopp och under viss tid, med förbehåll likväl af riksbankens rätt och pligt att pröfva vaxlarnes ursprung och inre beskaffenhet. Det kan visserligen deremot invändas, att riksbanken derigenom skulle komma att påläggas en förbindelse, som under vissa förhållanden kunde blifva tung och brydsam, men denna farhåga torde icke förtjena något synnerligt beaktande, enär denna riksbankens rediskonteringsskyldighet i intet fall komme att sträckas längre än högst till det belopp, de enskilda bankerna haft utelöpande i sina tiokronesedlar, och sålunda torde kunna fullgöras med riksbankens för rörelsen oumbärliga sedlar.

Å andra sidan får deremot icke förbises, att det för de enskilda bankerna måste vara af högsta vikt att under tiden för indragningen af en så betydlig del af deras utelöpande sedlar och möjligen någon tid derefter kunna med visshet veta, hvad de från riksbanken hafva att såsom kassatillgång påräkna. En dylik öfverenskommelse med de enskilda bankerna bör slutligen betraktas icke endast såsom en tunga för riksbanken, utan äfven såsom en fördel, enär de förra derigenom komme

att tjena såsom uppsamlare af handelns och industriens betalningslöften för riksbankens räkning, men på sin egen risk, och det är från denna synpunkt vida mera, än från önskan att bereda de enskilda bankerna någon ersättning för den genom inskränkningen i deras sedelprivilegium uppkomna förlust, som det synts lämpligt att för de rediskonterade vexlarne erbjuda de enskilda bankerna fördelen af någon reduktion i det annars och vid direkt diskontering gällande diskontot. Denna uppfattning synes äfven af Riksdagen blifvit godkänd, då det oftanämnda vilkorliga stadgandet lemnar fullmäktige frihet att bestämma de vilkor, som för rediskonteringen skulle komma att gälla.

Slutligen torde fullmäktige äfven nu böra något yttra sig angående riksbankens förmåga att öfvertaga den ökade sedelutgifning, som genom indragning af de enskilda bankernas tiokronesedlar med all visshet lärer komma att af densamma fordras, samt om de särskilda åtgärder i och för riksbankens förstärkande, hvilka i följd deraf kunna blifva nödiga.

Genom Riksdagens beslut af år 1887⁴ höjdes det belopp sedlar, riksbanken egde att utgifva utöfver metalliska kassan och öfriga kassatillgångar, med 10 millioner, eller från 35 till 45 millioner, hvarjemte bestämdes, att de s. k. foliomedlen icke vidare skulle såsom utelöpande sedlar beräknas. Den sålunda vunna ökningen i sedelutgifningsrätten kan antagas till omkring 25 millioner, för hvilkens fullständiga åtnjutande dock fordrades, bland annat, en förstärkning af metalliska kassan med 3 millioner.

Då riksbankens sedelreserv vid flera tillfällen före denna tid varit ganska knapp, synes en dylik förhöjning, om äfven icke med samma betydande belopp, hafva varit af omständigheterna påkallad, så vida ej riksbanken skulle allt för ofta nödgas, för att undvika öfverskridande af sin emissionsrätt, vidtaga särskilda, för rörelsen ofta tyngande åtgärder. Denna vidgade emissionsrätt har dock riksbanken endast i ringa mån kunnat begagna, såsom framgår deraf, att vid årssluten 1887—1891 den obegagnade delen deraf varierat mellan 20,8 och 29,9 millioner, hvarvid derjemte bör uppmärksammas, att riksbankens utelöpande sedlar i regeln vid månads- och årssluten ökas med 3 à 5 millioner, hvilka de närmaste dagarne derefter återströmma till banken, i följd hvaraf den obegagnade sedelreserven under årets öfriga tider i allmänhet varit icke obetydligt högre, än af angifna siffror utvisas. Anledningen till riksbankens i förhållande till sedelutgifningsrättens obetydliga faktiska sedelemission är i främsta rummet den, att bredvid de enskilda bankernas sedlar plats för större belopp af riksbankens icke funnits i allmänna rörelsen, och

torde för närvarande och under normala förhållanden det belopp, som rörelsen kan upptaga och qvarhålla, kunna beräknas till 35 à 40 millioner. Det öferskjutande strömmar snart åter till riksbanken med anspråk på likvid, och då, såsom bankoutskottet har sig väl bekant, under senare år de för inlösning nödiga kassatillgångarna varit mycket vexlande och stundom knappa, hafva fullmäktige funnit sig manade att endast försigtigt bedrifva riksbankens diskontrörelse och tillmötesgå anspråken på nya eller ökade försträckningar. Då så är, och riksbanken redan nu med en jämförelsevis obetydande sedelstock stundom funnit det brydsamt nog att anskaffa motsvarande kassatillgångar, kan det synas föga berättigadt att fortfarande uttala samma åsigt som 1885, eller att riksbanken utan större svårighet bör kunna åtaga sig den stegrade sedel-emission, som af indragningen af de enskilda bankernas tiokronesedlar sannolikt kommer att påkallas. Dessa sedlar i rörelsen uppgå nu till ett samladt belopp af 33 à 34 millioner kronor, och om äfven, såsom förut blifvit erinradt, får antagas, att någon del deraf kan komma att ersättas med de enskilda bankernas femtiokronesedlar och en annan del af en kraftigare utveckling af check- och anvisningssystemet, lärer dock i allt fall den vida större delen af dessa 34 millioner behöfva ersättas af riksbankens sedlar. Det är också endast under antagande deraf, att denna riksbankens sålunda ökade sedelemission icke i någon mån kommer att utgöra ett tillskott till hvad af banksedlar redan finnes i rörelsen, och som erfarenheten visat kunna och behöfva af denna qvarhållas, utan att den tillkommit endast och uteslutande för att fylla det genom minskningen af de enskilda bankernas sedelemission uppkomna tomrummet och sålunda antagligen icke komma att särdeles tynga på inlösningsfonderna, som fullmäktige ansett sig kunna fasthålla sin ofvan anförda mening. Det är äfven endast från denna synpunkt som det kan sägas, att några särskilda åtgärder af större betydighet icke synas vara för ändamålet behöfliga.

Naturligen bör riksbankens nu beviljade och under nuvarande förhållanden fullt tillräckliga emissionsrätt något ökas, enligt fullmäktiges åsigt med 15 millioner, och metalliska kassan enligt nu gällande grunder med motsvarande belopp eller 30 procent deraf, således med 4,5 millioner. Med en metallisk minimikassa af 22,5 millioner skulle riksbankens lägsta emissionsrätt sålunda komma att uppgå till 82,5 millioner, och beloppet deröfver förblifva beroende på de öfriga kassatillgångarna, d. v. s. saldot af fordringarna å löpande räkning i utlandet. Detta minsta belopp af 82,5 millioner synes böra fullt motsvara behofvet, då

riksbankens utelöpande sedlar med tillägg af de enskilda bankernas tiokronesedlar belöpte sig i runda tal

vid utgången af 1887 till 68,
» » » 1888 » 76,
» » » 1889 » 77,
» » » 1890 » 80,
» » » 1891 » 77 millioner kronor.

För undanrödjande af den möjliga svårigheten för riksbanken att höja sin metalliska kassa i förhållande till den större emissionen af sedlar, anse fullmäktige det vore tillräckligt, om det nuvarande vilkorliga stadgandet i bankoreglementet, som berättigar riksbanken att i händelse af upphörande af de enskilda bankernas rätt till utgifvande af tiokronesedlar få i riksgäldskontoret lyfta svenska statens obligationer eller motsvarande valuta i guld intill ett belopp af 7 millioner kronor, får fortfarande förblifva gällande.

Slutligen anhålla fullmäktige få uttala såsom sin enhälliga mening, att om riksbankens sedelutgifningsrätt så betydligt höjes, som nu blifvit ifrågasatt, hvarmed dess lånerörelse samt inflytande på allmänna rörelsen äfven måste vinna ökad utsträckning, synas bestämmelserna om sedelutgifningsrätten och metalliska kassan böra förflyttas från reglementet för riksbanken till lagen för rikets ständers bank. Skälen dertill äro med så mycken styrka anförda af, bland andra, de båda bankkomitéerna af 1883 och 1890, att fullmäktige dertill endast hafva att tillägga, att den synnerliga omsorg, som Riksdagen egnat riksbanken och som gifvit densamma en ökad och hög grad af styrka och fasthet, synes böra utgöra ännu en anledning för Riksdagen att, när den ifrågasatt förändringen kommer till stånd, tillförsäkra de viktigaste bestämmelserna om riksbanken samma garanti som andra för samhället viktiga lagar och föreskrifter.»

Mot detta fullmäktiges yttrande afgaf fullmäktiges ordförande reservation, hvari anfördes följande:

»I öfverensstämmelse med de åsigter, jag yttrat vid de föregående tillfällen, då frågan om indragning af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar å 10 kronor varit föremål för fullmäktiges utlåtande och Riksdagens pröfning, afstyrker jag den af motionärerna föreslagna framställning till Kongl. Maj:t. Vål är det sant, att de af Kongl. Maj:t meddelade nya oktrojer för de enskilda bankerna på 10 år från 1894 års början för en längre tid fastslå bestående förhållanden, utom i nu ifrågasatta hänseende, men det torde böra erinras, att berörda

oktrojer meddelats först sedan åtskilliga försök att ordna bankväsendet visat sig fruktlösa, och jag kan icke, ehuru jag anser en inskränkning och reglering af den enskilda sedelutgifningsrätten önskvärd, i Kongl. Maj:ts beslut finna ett skäl att förorda en åtgärd, som efter min tanke är olämplig såsom inskränkning och saknar all betydelse såsom reglering. Den sedelutgifningsrätt, som medgifves de enskilda bankerna, bör lemnas i sådan form, att bankernas förmåga att så i ett som annat afseende underlätta den allmänna rörelsen i möjligaste måtto bibehålles, men genom den nu föreslagna åtgärden, äfven om vid verkställigheten, på sätt fullmäktige tillstyrkt, större varsamhet iakttages, än motionärerna ansett nödigt, skall bankverksamheten sannolikt komma att väsentligen inskränkas. Förlägenhet och rubbningar i den allmänna rörelsen kunna deraf blifva en följd, och hvad som dertill kan leda bör af lagstiftningen omsorgsfullt undvikas. Jemförelsen mellan indragning af 10-kronesedlarne och den vid 1879 års slut skedda indragningen af 5-kronesedlarne är icke bevisande, då 5-kronesedlarne i stor utsträckning ersattes af 10-kronesedlar, men dessa sistnämnda endast i ringa utsträckning torde komma att ersättas med närmast högre valörer.

Det ökade utrymme, som indragningen skulle medföra för riksbankens sedlar, är onekligen för riksbanken en fördel, men om i sammanhang dermed anspråk ställas på riksbanken, att den skall fylla de lånebehof, hvarvid den allmänna rörelsen under det nuvarande systemet vant sig, och till och med i någon mån afsäga sig sin sjelfständighet, synas mig olägenheterna för riksbanken kunna blifva större än fördelarne. — Om den föreslagna indragningen kommer till stånd, anser jag, lika med öfrige fullmäktige, att bestämmelserna om riksbankens sedelutgifningsrätt och metalliska kassa böra införas i lagen för rikets ständers bank.»
